

דבחר שרי עי"ש ולא ראה הרב בית אהרן דהרב ב"ח לא ס"ל וכי ופירש דברי הטור אל כונה זו כמ"ל ועיי' ג"כ שש"י חתם סופר א"ח סי' ל"ז שהביא דעת התוס' וכחצ ואין כן דעת הטוס"ע וכחצ הב"ח שכן דעת הרמב"ם והפלה הב"ש בס' קט"ז דאף אם אין דינה לנאח בלא כחובה איסורא מיהא איכא וגם כדי השיב שם כתבו דכן דעת הרא"ש עי"ש ולפי זה לא ק"מ ע"ד הרב"ח שבס' כ"ח דאזיל לשיטתיה שבס' קט"ז וק"ל ועל מ"ש הרב פ"ת בשם הרב מג"א בס' ע"ה סק"ג עיין להרב זכור לאברהם אביגדור בחא"ח סי' י"ד :

עוד

ראיתי בדי השיב בשם הרב מוה"ר הלוי אחי הט"ז בס' ט' שבחמלה ר"ה להוכיח דאף בתולה ארוסה מותרת בגילוי ראש מההיא דרפ"ב דכתובות אם יש עדים שיגאחיה בהיטומא וראשה פרוע ואין לומר דלא התירו אלא בעת גישואין כדי להודיע שהיא בתולה שהרי כבר היו להם סימנים אחרים כמו היטומא ואם איכא דאיכא איסורא בארוסה למה להם להתיר דבר שיש איסור וכו' וע"ז תמהו הרבנים בדי השיב ח"ל והם דברים תמוהים דכן עוד היום קשה דאפילו אח"ל דבארוסה מותר למה הנהיגו כן אחר הגישואין אחר שנכנסה לחופה שהיא א"ל גמורה ובגשואה לכ"ע אסור אלא ודאי נהגו כן לעשות בגשואין למצב הכלה על בעלה ולהראות שהיא יפה בגשואותיה ולא תידוק מהכא דארוסה מותרת עכ"ל לפי הגר"ה הרבנים הג"ל משמע להו דהחופה היתה צבית הכלה ואחר החופה היתה הולכת לבית החתן וראשה פרוע ומה הכרחו דעכ"ל דנהגו כן כדי למצב על בעלה אבל איני יודע מנה הא מילתא דאמור רבנן הג"ל דאמור לא כך היה המנהג בזמן הש"ס אלא כמו שהוא המנהג הן עוד היום בכמה מקומות שהכלה תלך לבית החתן ושם נכנסים לחופה ולא התירו שום איסור כדי למצב על בעלה אלא היו עושים כן לפי שקודם החופה אף שהיא ארוסה מותרת בגילוי ראש וכדברי הרב מוה"ר י"ל :

ורענין

הלוי הג"ל מסיק דבתולה שנתארסה אסורה בגילוי הראש מכל מקום בשעה מקובלת בריש פרק זאי דכתובות כתב ח"ל וראשה פרוע פירוש בראש מגולה וכך היו נוהגים לבתולה ולא לאלמנה והא דאמר ופרע את ראש האשה וטנא דבי ר' ישמעאל מכאן אזהרה לבטת ישראל שלא ילאו פרועי ראש איכא למימר בגשואות קמיירי מליקוטי הגאונים עכ"ל ולכן כתבו דב' ל"א ע"ד דנקיטין לענין דינא כדברי הגאונים דבארוסה אין איסור כלל בפריעת ראש עי"ש וקל"ה תימה שלא הזכירו כלל דברי הרב באר היטב בסק"ה שהביא מחלוקת רבני האחרונים ושהרב שבות יעקב ח"א סי' ק"ג כתב דמותרת וחלק על הרב חות יאיר דבתולה שנתקדשה אסורה בגילוי הראש כיע"ש ויתכן דאם היו הרבנים מוה"ר הלוי וח"ו רואים מה שכח בשעה מקובלת בשם הגאונים הו דדרי בהו שכן ראוי להיות חוזר ולבטל דעתם ע"ד דעת הגאונים גם הגאון ישועות יעקב בס' כ"ח הביא מה שכחבו האחרונים לחלק בין אלמנה לבתולה דבתולה מותרת וכחצ דהרב מבואר באסיפת זקנים לכתובות בשם ליקוטי הגאונים וכו' וסיים ובה נפשט מה שנתמסקו בתשובות האחרונים אם נכנסה לחופה ולא נבעלה תלך בפרוע ראש ובחמת הדבר נפשט מש"ס הג"ל כיון דכתובתה מנה לא תלך פרועת ראש וכן מבואר בירושלמי שם וחש לומר שמה בתולה מן הגשואין היא זאת אומרת בתולה מן הגישואין אין ראשה פרוע ומבואר עוד מלשון הירושלמי שם דדוקא בתולה מן הגישואין אין ראשה פרוע אבל מאירוסין ראשה פרוע דכן דייק לשונו ועוד דחזין דבתולה הוה סבר דאף בתולה מן הגישואין ראשה פרוע אלא דאי אפ"ל כן מראיות ממתניתין אבל באירוסין אין לט ראייה וזה דלא כחות יאיר דאף בתולה מאירוסין אין ראשה פרוע גם לא חלקו בזה הגאונים בחס"ז שם בין כשעברה קלועים ובין שערה פרועים רק בין בתולה לגשואה ומשמע דבתולה אף כשעבר ראשה פרועים אך המגן אברהם בס' ע"ה כתב לאסור כשעברה פרועים ומהראוי להחמיר אלא שהעולם נהגו היתר ויש להם על מה שיסמכו וכמו שכתבתי גם בתשובת הגאון נכד המחבר שם שקיל ופרי בשני הדינים הג"ל והביא דברי האסיפת זקנים

א' דת יאודים יולאה וראשה פרוע מ"ש מרן בש"ע אה"ע סי' כ"ח ס"ב לא תלכנה בנות ישראל פרועות ראש בשוק אחד פנויה ואחד אשה איש עי"ש בבאה"ט ובפ"ה דאין בכלל פנויה אם היא בתולה ורק לבתולה שנתארסה הביא מחלוקת כיע"ש ודבר זה היה פשוט בעיני ומאחד מעוזרי דרך הפיר הו והוא קלם למרן שמעתי שמנהג מקומו (נש"י פרס) שגם הבתולות מכסות ראשן בלילה למצוי ולשוק ותמה על שראה פה בתולות יולאות במבוי פרועות ראש ועם שאין מקום לתמיהתו כמבואר מ"מ דבר חדש הוא ולא ראיתי ולא שמעתי מנהג זה עד שראיתי בס' מים רבים שהזכיר מנהג זה שיש מקומות שהבתולות מכסות ראשן והוא ששם בחאה"ע סי' כ"ח הובא תשובת מר זקנו הרב מוה"ר יעקב בכמה"ר משה שנייאור שבחמלה ר"ל דבכלל מ"ש הפוסקים אחד פנויה וכו' נכללה ג"כ בתולה אעפ"י שאינה מאורסת ותמה על מנהג איטליא וקושטאנטינא שהבתולות יולאות בשוק ופרע ישלחו החוץ וקלועות שערן על כתיפן וכחצ שבעיר חונים ובנותן ובעיר גוגי"ר ופי"ס ומאראויקום ובנותיהן פארי פשמים יהיו על ראשן. ושוב כתב כיון שרובי עולם ראו מנהג זה ולא הרהרו בדבר יש להם על מה שיסמכו וכו' וא"כ גם בארוסה י"ש להקל דאינה כאשה איש לענין זה וכו' ושם בס' כ"ט הוסיף ידו שנית (הג"ה) להוכיח שהבתולות מותרות בפריעת ראש ממ"ש המרדכי ב"פ מי שמחו כחצ ראבי"ה כל הדברים שהזכרנו לערוה דוקא בדבר שאין רגילות להגלות אבל בתולה הרגילה בגלוי שער לא חיישינן ובקיטור פסקי הרא"ש כ' שוק באשה ערוה וכן שער בגשואה ולא בתולה וכן בלבוש תכלת סי' ע"ה (לא ידעתי מה ראה בדברי הרב הלגוס מה שלא הזכיר בדברי מרן בש"ע אה"ע יולאה ודברי הרב הלגוס הם דברי הש"ע) ושוב כתב דאף דשער בתולה לא הו ערוה לק"ש מ"מ ללא לשוק פרועת ראש הו פריעותא וחו שכחבו הפוסקים דפנויה ג"כ בכלל היינו לענין יולאה לשוק וכחצ שהחכם השואל הביא אסמכתא דמאורסת דינה כאלא מדכתיב אשר ענה את אשת רעהו ודחה דבריו ודעתו שאין חילוק בין בתולה שלא נתארסה לארוסה. והרב המחבר בס' ל' האריך קל"ה להביא דברי רבנן בתראי דכולם מסכמים להתיר בתולה ואין מקום לפקפק בזה אפי' ליתך בשוק. ומ"ש מר זקנו דבמקום שנהגו היתר אין חילוק בין אינה מאורסת למאורסת דחה דבריו ודאי שיש לחלק כן והעיד שבעירו (ניוירט) נהגו מעולם לכסות שער ראשון הארוסות כגשואות אפילו הן קטנות בשנים ושכן ראוי להורות ולעשות אלו תוד"ק ובמקומות אלו שאין מנהג ליאדם רק שידוך בעלמא מתבאר מכל הג"ל דאין חשש כלל ומה שכחצ מר זקנו דללא לשוק פרועת ראש גם בתולה אסור לא ראה מ"ש הרב ב"ח על דברי רב המרדכי בשם ראבי"ה הג"ל ח"ל ואין לפרש דדוקא צבית ובחצר אבל בשוק אסורה ללא דהא שנינו אם יש עדים שיגאחיה בהיטומא וראשה פרועה כחובתה מאתים ופירש"י מצית אביה לבית בעלה ואפילו דרך השוק משמע וכן נהגו ונ"ל דבפנויה בעולה קאמר אבל הבתולות אינן באזהרה עכ"ל וראיתי בס' די השיב בחאה"ע סי' ד' שהקשו ע"ד הרב"ח דהיכי תיסק ארעסין רמ"ש ראבי"ה דבתולה שרי הוא דוקא צבית ובחצר דא"כ מאי טנא בתולה אפילו אשה איש מותר צבית ובחצר כדאמרינן בכתובות ד' ע"ב ע"ב א"כ לא הנחת בת לאברהם אבינו וכו"ש רש"י ותוס' שם ב"ד"ה אלא בחצר עכ"ל עי"ש ב' ע"ג ונראה דקושיא זו הקשו טרם שראו דברי הרב ב"ח שהביאו שם ב' ל"א ע"ב שהרב הערוך ס"ל דאפילו בחצר אסור בפריעת ראש ושכתב הרב ב"ח בס' קט"ז שכן דעת הטור ומבואר בדברי הרב ב"ח להמעיין בדב"ק בגופן שלהן דס"ל דכן עיקר דלא כרש"י והתוס' והרב מים רבים בס' ל' (כ"ה והט) הזכיר דברי רבני האחרונים בענין זה דגם בחצר ובבית אסור ומ"ש רש"י ותוס' לאו לענין איסורא אלא לענין ללא כחובה עי"ש והרב בית אהרן באה"ע במערכת הפ"ה חות ט"ל ע"ג כתב בשם ה"ה מוהרי"ק (נ"י הגר"ה הוא ע"ס ונ"ל מוהרי"ך והוא אשר כתב קודם לכן בשם נש"י כ"ז שכתב ש"ר באה"ע מ"ה בחמלה מוהרי"ך הוא ע"ס ונ"ל מוהרי"ך שכן מתבאר ממ"ש בגמ"ר סי' ב"א חות ה' ע"ה) דרש"י וחוס' והר"ן והרמב"ם והטור סכרי

וקנים הכל והאריך לזכר דבריהם וסיים בדף ז"ך ע"ב וכבר נחפשו המנהג בכל ישראל שהבחולות הולכות פרועות ראש לגמרי וכשיטת הגאונים שהבאתי ובררתי דבריהם בטוב טעם ויש להם על מה שיסמכו וגם בעולה מותרת לילך פרועת ראש דאין איסור פרועת ראש רק בגטולה בעל וכו' (ולא בגטולה זדק ומת) ע"ש מאי דשקיל וטרי בזה עד דף כ"ח ע"ב והשגתי עתה ס' יקר שערי רחמים ליד ידי הרה"ג החרי"ף רב בחברון עיהק"ו יל"ו וראיתי בחלק ההפ"ו סי' טו"ב שהביא מסקנת הרב מוה"ר הלוי לאסור גילוי שער לארסות בחולות שדקדק בן מדברי רש"י בכחובות פרק שני במה ששינוי אס' יש עדים שילאחה בהיגומא וראשה פרוע (שכתב שער על הכסף בן היו טהנים להוציא החולה מית מציה לבית החתונה) דאם איחא דשרי למה ל' לרש"י למיתלי במנהג יולאה מצית אביהן לבית בעליהן הא איחא מהמיתין כפסטה דכיון שהעירו שילאה וראשה פרוע ודאי היתה בתולה דאם היתה אלמנה או גרושה לא היתה יולאה וראשה פרוע אלא מוכרח שגם בתולה ארוסה אינה יולאה וראשה פרוע לחזר וכל שכן למצוי ולכן הוכרח רש"י לפרש שכן היו טהנים להוציא את הבחולות וכו' כלומר שאין איסור בגילוי קלה שער בזה שהיו מוליאים ושערה על כהפה מפני שכן נהגו והרב המחבר יכ"ו דמה דקדוקו מדברי רש"י ושכן כתב באסיפת זקנים שם בשם הרדב"ז וסיים ומה שיש לעמוד עוד על דברי מוה"ר הלוי הכ"ל עיניך תחזינה להחייב הגדול הרמ"ז בספר משאת משה שעמד בכל דבריו והעלה להחיר בחולות ארסות כפרשת הראש עכ"ל וס' משאת משה אין מניו אללי והוא מכוון למה שהבאתי אני הדל דאית לן למינקט הכי דבחולות ארסות מותרות בגילוי הראש אך המיהני על הרב החרי"ף יל"ו שלא הזכיר מרבני האחרונים שהבאתי אני ההדיוט ואם אינם מוויים אללו על כל פנים היה לו להזכיר דברי הרב באר היטב הכ"ל:

(ב) מעולם לא ראיתי נשים הנשואות שמככות (ע"ה הוא זיל שגולות) שער ראשן גם אין מוליאות שום שערות להחלואות בהן כי אם הבחולות בעודן בבית חניהן ומנהג יפה הוא ויש מקלף נשים שלוקחות משי שחור ומשימות כפרחתן כדי להתייפות ואפילו בזה רע עליו המעשה שהראויים טופים בהן וטובים ששערות שלהן הן אלא הנח להם לישראל כ"כ הרב כנה"ג בסו' כ"א בהגה ס"ו אות ו' בשם הרב משא מלך בחורת המנהגות חקירה ו' (ופי"ה הוא זיל דמדברי הש"ס שהביא שם יש ללמוד היתר במשי הכ"ל ע"ה) והרב מים רבים בסו' ל' הביא מ"ש הרב משא מלך וסיים וז"ל ואם דבר כזה היה רע בעיני הרב הכ"ל מפתח אלעק חמס וריב על קלת מקומות שגשים נשואות מחקשקות כשערן ממש הדבוק לראשן ומראות השער לעין כל או לעינים שכן ראות אוי לטו מיום הדין והטובחה ומלמד האיסור עפי' הפוסקים עושים ג"כ פגם למעלה כמ"ש הרב הלבוש אה"ע סו' כ"א (והעתיק דבר הסי"ק כפרת בא"ד קב"ה פ"ב אחר ר' חוקים חונגא ליתו על הוא בר דת דשכיך לזיתתיה דתחתיו משערה דרשה וכו' עד הס' כי בן יצחק גבר וכו' יצחק ה' מנין וכו' וסיים) לכן השומע ישמע והחדל יחדל ועחב"ט עכ"ל ובעיר הזאת נשי הספרדים נוהרות מאד מלגלות שערותיהן כאשר ראו מאבות אבותיהן מימי קדם אך מקרוב התחילו קלת לפרוץ גדר זה והחדתה עליהם כדרשתי ביום הדין שכל באי עולם עוברים כבני מרון והודעתה להם אשר דברו רבנן קדישי מוסר השכל ע"ז הם אמרו כי עון זה גורם מגפה לעולם כי מגפה ר"ת מפני גלוי פאת הנשים. גם שער אשה במ"ק כ"א כמ"ק של מגפה (ע"ה הטל) וגורם יוקר השער אלויות שער. ומביא רעש בעולם אלויות שער רעש ובעלה שיש בידו למחות ביד אשתו ואינו מוחה נקרא רעש שער אלויות רעש ושער באשה ערוה ר"ת שבע לרמוח שחמד לשבע מדרגות גהנם שגפל בהן אבשלום שכתבתי בשערו והביא כל זה כנעם שית ידידי רב ועלום אברהם אהבי יל"ו במוסרו שבסו"ס תוכחת חיים ח"ג ע"ש ב"ד קכ"ו וידוע מעשה דקמחית דקרו עלה כל כבודה בת מלך פנימה (כירושלמי פ"ה דמיס יומא ה"ה) על שהיתה נוהרת מאד בזה וכתה לזכרים כהנים גדולים. ועוד הגדתי להם מעשה רב בעיר גדולה

ובזה שחקנו הרבנים עליונים למעלה שלא לשנות המלבושים להתדמות לעכו"ם דבריהם שרירים וקיימים וה"ג מק"ק סקאלא בשו"ת בית שלמה הגר"מ בחיו"ד סי' קל"ו החמרמר מאד על זה ותמה על חכם אחד מחכמי דורו המפורסמים שהדפיס בספרו לאסור לנשים לשנות מלבושיהם למלבושי עכו"ם ולמד עליהם קטגוריא חף שהיו מוכרחים לשנות עפי' חק הממשלה מדוע לא הדפיס והרעיש בספרו על הנשים שבמדינותינו וביותר בעירו שהן לובשות מלבושי עכו"ם בלי שום אינס והכרח רק להתדמות לעכו"ם לובשות מלבושי שחן טיפת רוחן דזה ודאי הוא בכלל ובחקתיים לא חלכו כמ"ש מוה"ר קולן וכו' עכ"ל ועיין עוד בשו"ת תשובה מאהבה והבאתיו לקמן באות ג' דר"ה וזדמן לידי:

והנה מה שהחכמים להרע חלו עלמס כפשו' רבינו מוה"ר אלשקר (ויש' גמ' ל"ה) ראיתי להעתיק פה דברי שני הלכות הרבנים הגדולים בדורנו לקדושים אשר בארץ המפורסמים בחוריהם וקדושתם ומתוך דבריהם יתבטלו דברי החכמים ההם ודברי הרב הגדול מוה"ר"ק ובית דין שרירים וקיימים הראשון אדם הג' חמס סופר בחא"ח סי' ל"ז עמד לבאר דיני שער באשה ואחר שהביא סוגיאיות הש"ס בענין זה ומחלוקת הפוסקים אם בביתה וחלרה מותרת בלא קלתה ושהעלה הכ"ש בסו' קט"ו דלפי מנהגו בגילוי ממש היו דם יהודית אפי' בחלרה וחדרה ואפי' תימא שלא חלף שלא ככתובה מ"מ איסורא איכ"פ כיון שדרכה לכסות היא ערוה עכ"פ וכיון דלפי הפוסקים בזה ונהגו כדעת האוסרים שוב הו"ל דין גמור שקבלו עליהם כדעה זו כמ"ש מג"א סי' תקנ"א סק"ו ולכן במקום שרבים מוויים אס' חלך במעפחת בלא טובע היו שזכר

עוברת ע"ד יהודים ותלא בלא כחובה ובחלטה כבר קבלו עלינו
 אבות אבותינו בכל מקום ששמענו שפגמו ישראל לאסור עכ"פ
 ואפשר העוברת ע"ז יולאה בלא כחובה שכבר נעשה המנהג זה
 דם יהודים ובתשובת מוהר"ם אלסקר לוח השואל על מנהג
 גשותיהם בדרך ישמעאל שיואלות הגשואות בשורה אחת של שער
 בין האון לפדחת תלוי לה וכתב מוהר"ק שגם בימי חכמי הש"ס
 ילאו כן דליתא בסו"פ חזקה שגורו על הכשיטי נשים ומסוק שם
 היינו בה לידעא ופי' הערוך וכו' וכ' מוהרמ"א דמ"ס בזהר פרשת
 גא להחמיר אפשר היינו שלא באתה שורה שבין און לפדחת
 ואמנם הרואה בדברי הזהר יראה שעל כל חוט שטרה החמיר
 שגורס מסכנות ודלות ומגדלות בניס רעים ושאר לרות ומ"מ כיון
 שלפי פי' הערוך משמע בש"ס דלוחה שורה דרכה להגלות כל
 דפליגי הוזהר גם הש"ס הלכה כש"ס וכתב עוד מוהרמ"א דאפי'
 הני גשי דבאו מדרך ארוס לארעות ישמעאל ושם לא נהנו לגלות
 אותן שערות אינו מוכרח דמשום חומרא נהנו כן אלא משום דבדרך
 ארוס גם האומות אין יולאות באותן שערות ולכן אין שייך נוהגים
 עליו חומרי מקום שילא משם וסיים החתם סופר אמנם בארעותינו
 שהאומות יולאת פרועי ראש ואמותינו לא ילאו וזכרו מאד וחשו
 לדברי הזהר והקפידו ע"ז מאד אע"ג דחילו היינו עומדים למנין
 לקבוע הלכה היינו אומרים דלוחה שורה מבוארת בש"ס להיתר
 עפ"י פי' הערוך דלא כפי רש"ס ואין הלכה כהזהר מ"מ כיון
 שתפסו המנהג כהזהר ע"ז כ' מוהר"א שטיין מנהג עוקר הלכה
 ונעשה הלכה קבועה דהיינו היכא דספרי חילונים חולקים על הש"ס
 וס' חילונים היינו מס' סופרים וכדומה או מדרש ופסיקתא והזהר
 כאחד מהם איתו מנהג עוקר הלכה ונעשה הלכה רווחת בישראל
 ומייתי ליה מג"א סי' תר"ן סק"ב הכלל היולא כל שום שער
 בשום מקום בראש ופדחת בגשואה אפי' בחדרה ערוה היא אם לא
 שיש לה מטפחת בראשה ובשוק וחלר של רבים גם כובע אמנם
 בשורת שער שבין און לפדחת ואינה מקולעת וסד בסוד במקום
 שנהנו אינה ערוה ובארעותינו שהמנהג עפ"י זה עוקר הלכה ובפרט
 דלפי' רש"ס ס"פ חזקה אין כאן מחלוקת א"כ איסור גמור ויש
 לחוש לרבות האלה האמור בזהר הג"ל ומו שחפץ בצרכה ירחיק
 ממנו עכ"ל מבואר בדב"ק דכל לגבי דידן דלא נהנו כלל בקולא זו
 (דשערות היואלות חוץ למתן) גם זה אסור מדינא כ"ש בגילוי שער לגמרי
 כל הראש או מקלחו וכדברי הרב מוהר"א ק"ק :

והן שני לו הג' מוהר"ם מליציון בשו"ת למח לרק חתה"ע סי'
 לק"ט הדרך מאד בדברי הרב מוהר"ם אלסקר ובתחלה
 הביא מ"ס הרב מים רבים אלעק חמס וכו' (כמו שכתבתי דב"ק בראש
 אות זו) וכתב דודאי לא מיירי המים רבים בפרועות ראש ממש דזה
 דאורייתא הוא כמ"ס בכתובות ד' ע"ב אע"כ מיירי כענין המנהג
 שהביא מוהרמ"א ל' וע"ז כ' אלעק חמס וכו' (במחשבה"ד אין נראה
 ענין פירושו בדברי הרב מים רבים אלא דברים כפשוטן דעל פרועה ראש ממש קאמר)
 שוב תמה על הרב מוהרמ"א דמתבאר מדברי רש"י בשבת ד' ס'
 ע"א ב"ה הוהיל ואשה אוגרת בה שטרה ובד"ה ותיהי כבירת דאף
 בשער היואל חוץ למתה אמרו שער באשה ערוה וכן מתבאר גם
 מדברי הסו"ס ב"ה הוהיל ומדברי הר"א"ש בסו"פ ז' עפ"י דברי
 הרבנים ט"ז סי' ש"ג סק"ה והוספת שם ס"ק י"ו וקרבן נתנאל
 (פי"ד הרא"ש ה"ג) בס"ק י"ד וחמד משה סק"א ויליאו רבה ס"ק י"ג
 והגר"א בס"ק כ"ב דכולם סוברים כפירוש"י דגם במקלח שער היואל
 למתה איכא משום שער באשה ערוה ואין לדחות דהש"ס מיירי במקום
 שנהנו שלא לגלותו כלל דזה דומק גדול דאם במנהגא לא שייך לומר
 שער באשה ערוה ועוד וכו' אלא ודאי לא שייך בזה מנהג ומנהג כזה
 הוא אוחיות גהנס כמ"ס כה"ג בשל"ה ועל מ"ס הרב מוהרמ"א ל'
 ראה ממ"ס הרשב"א בחי' לברכות ד' כ"ד ששער היואל חוץ
 למתה שאינו מתכסה אין חוששין לו וכו' הרבה להשיב ולתמוה
 עליו ותו"ד הוא דעד כאן לא אמר הרשב"א אלא לגבי בעלה
 לק"ס אבל לגבי איש אחר יודה הרשב"א דחשיב שער באשה ערוה
 כמו טפח משוקה וכ"ש דשאר פוסקים שלא הזכירו דין זה ודאי
 ס"ל כן ובטלה לגמרי ראייתו של מוהרמ"א ל' ונקיטין דשער באשה
 ערוה לגמרי אף שטרה שחוק למתה וכמ"ס הכתוב (שה"ש י"ד ד')

מצעד למתק שערך וכו' ע"י מצעד הוא לשון מצפנים למתק לשון
 דבר המלמס השער שלא יפריח ללאח וזו היא השבכה והקישורים
 עכ"ל ועל ראייתו מצת לידעא עפ"י פי הערוך תמה ג"כ דהלא
 יש פירושים אחרים והוא פי' רש"ס בסו"פ חזקה ופירש"י בשבת
 ד' פ' ע"ב דלפירושה י"ל שהיה השער מכוסה וגם בערוך עלמו
 ערך אנדפי פי' באופן אחר ולפי פירושו דרביא הוא להיפך וכפי'
 רש"ס ואף יסמוך על פי' אחד נגד כמה פירושים. ועוד שאף
 לפירוש"ס י"ל שהיתה מראה הבת לידעא רק בביתה לבעלה אבל
 לא בפני שאר בני אדם וכו' ולכן אף שלענין שלא לגלח שער ראשה
 אין איסור רק שלא ילאו חוץ למתה אבל לגלות קלה שערך
 וזה איסור גמור עכ"ל הרי לך שני גבויים מתנבאים בסוגיאן אחד
 דלגלות אפי' שערות היואלות חוץ למתה. אסור וכו"ס להיות ראשיהן
 פרועות כל הראש או מקלחו דאיסור חמור הוא גם הרב לחמי
 תודה בד' ד' ע"ב ה"ד הרב ברוך את אברהם נר"ו בפרשת
 במחית ד' קכ"ו ע"ב ח"ל וגם ראוי להודיע גדול המכשלה אשר
 זה כמה שנים שילא הכרוז מפי א"ל הגאון בצירוף שני ב"ד בתרם
 על לבשת נשים פאה נכרית וכ"ס גילוי שערות עלמן שאמרו חו"ל
 שער באשה ערוה וענין חרס הוא שנגנס כח עונש חרס ברמ"ח
 אברים (חרס אוחיות מיה) ואף אפשר להבסיד הרמ"ח אברים משום
 גילוי השערות וכו' עכ"ל ומכלל הדברים אתה תשמע דאף דפשתה
 המספחת הזאת (גילוי שער נשים) כגשי האשכנזים שבמקומות אלו הי"ו
 לא ברזון חכמים עושים כן שהרי שני גדולי הדור החתם סופר
 והגמח דק לוחי ככרוכיא ע"ז והרב לחמי תורה מעיד בגדלו
 שהחרימו רבני דורו ע"ז וע"ע לקמן באות שאתר זו ומה יעשו ב"ד
 שאין כחם יפה והוא רחום יכפר :

והשגתי עתה ס' למח לדק' על המשניות להגאון מליציון
 וראיתי אשר דבר בקדשו בפרק ג' דמס' ברכות דק'
 ה' אות ג' והלאה ודבריו מתאמים והיו לאחדים עם מה שכתב
 בתשובתו למח דק' הג"ל להפליא על ראיית הרב מוהר"ם אלסקר
 מדברי הרשב"א בחדושי לברכות וכתב שגם מוהרמ"א ל' מודה דאשת
 איש אסורה ללאח לשוק בגילוי הראש ועוברת על ולפי עור לא
 חתן מכסול כמה שאחיים רואים שערך וכו' עי"ש להבות דב"ק :

ג) הוביח בראיות ברורות שאין להחיר הפאה נכרית לנשואות
 אלא מכוסה תחת השבכה ועל ראשה רדיד
 ודלא כהמחיר כ"כ הרב פחד יחזק במערכה זו בשם הרב
 באר שבע ד' ז"ג וכ"כ בשמו הרבנים קהלה יעקב במענה לשון
 ח"ג אות ר"מ וישרי לב במערכת הקו"ף ד' מ"ג ע"א ובענין
 משפט במס' גיזר ד' כ"ח ע"ב כ' דמסוגיא יש היתר לזה וכתב
 שם בהגהה דבשאו' באר שבע סי' י"ח דחה ראייה זו בשתי דים
 והאריך בראיות לאיסור ומרן חיד"א בברכ"י א"ח סי' ש"ג אות ב'
 כתב דהרב אליאו רבה שכתב בשם הרב שה"ג דהיתר לנשואה
 לגלות פאה נכרית שלה וכו' נעלם ממנו דהרב מוהר"י קאלנבונן
 הוצא בשו"ת ב"ש ד' ז"ג הפליא לתמוה על זה ובמחזיק ברכה
 כתב שם דבשו"ת שאלת יעבן ח"ב סי' ז' וסי' ח' הזכיר דברי
 הש"ג והב"ש ושחכס אחד חשב להליץ בעד שה"ג והרב המחבר
 דחה דבריו וקלת תימה שלא הזכיר כלל דברי הרב מג"א בסו'
 ע"ה סק"ה שכתב דהב"ש דחה דברי הש"ג בדברים דמוים והרב
 פרמ"ג שם כתב ומ"מ במדינות שיואלות בפאה נכרית מגולה יש
 להם לסמוך על הש"ע כחמור וקלת דמדומי ראייה מכחובות דף
 ע"ב וראשה פרוע ד"ת ולא מוקי בפאה נכרית וד"מ ש"מ דלית
 בה ד"ו ושרי גם לא זכר שר דהרב כה"ג באה"ע סי' קט"ז
 הגה ט"ז אות ט' שהעתיק דברי הש"ג בפרק כמה אשה ולא
 הזכיר מדברי הרב בא"ש כלל אמנם בסו' כ"ח אות ה' הביא
 דברי הש"ג הג"ל וכתב דרב אחד בשו"ת בא"ש מחה על קדקוד
 סברא זו והעלה לאסור ומשמע לי קלת דדעתו בזה דאף דלהחיר
 פאה נכרית אין לסמוך ע"ד הש"ג דנקיטין כהרב בא"ש שחלק
 עליו מ"מ לענין שלא חלל שלא בכחובה יש לסמוך עליו שלא
 להפסידה כחובתה והוא דומק וכו' ובמהגות הרב מוהר"ן הירש
 חיות לומר ד' כ"ח לין לענין בזה בס' טור וקניעה סי' ע"ה
וראייתו

הגויס אשר אנחנו דרים בתוכו כי אמרו הגויס עם זה צא לגור בתוכו ויפרצו וירבו לעלות במצלות להיות כאחד השרים והשרות בן וארנמן לבושן מחלב הארץ יאכלו ודשן הארץ ישיבעים ע"כ ודבריו היים וקיימים ואף שראיתי בס' עדות ביהוסף להג' מסלאניס בס' כ"ט שהאריך בענין זה אם יש לחוש משום גלוי ראשן כשהולכות בכיסוי זה בלבד ואם יש לחוש שנעשה משערות של מתים והענה להקל כיע"ש אין דעתי העניה נוחה בזה ופשיטא דבמקומותינו שלא נחפשו המנהג זה כבר קבלנו דעות האוסרים ואסור לפרוץ גדר וכבר כתב הרב ברוך את אברהם הנ"ל דבמקומותינו לא נשמע ולא נמלא מנהג כזה לילך הנשים בכיסוי הפאריק הנ"ל כלל ואם המלא ימלא אחת מעיר פורגת גדר בטלה במיעוט וחילולה לט למילף מקלקלתא וכל בית ישראל קיים :

ובספר למח לרק על המשניות להגאון מליבוויץ בפרק ג' דברכות אות ח' ד' ו' ע"כ כתב בשם ס' עני ארזים בס' כ"ח ח"ו"ל בש"ס דפוס פפד"ס בניור ד' כ"ח כתב על הגליון נראה לי היתר מכאן לשערות ששנים בשואות נותנות בראשיהן וכו' עכ"ל והיינו מדאמרין התם חרק עליה אחד מן הדמים אינו יכול להפיר בד"א בתגלחת הטערה אבל בתגלחת הטומאה יפר שיכול לומר אי אפשרי באשה מנוולת ר' מאיר אומר אף בתגלחת הטערה יפר שיכול לומר אי אפשרי באשה מגלחת ואמרין בגמ' וה"ק סבר אפשרי בפאה נכרית ור"מ סבר איירי דזוהמא לא ניתא ליה ומדקאמר אפשרי בפאה נכרית אלמא דאשה נשואה מותרת בפאה נכרית וטעה בזה טעות גדול לדבריו תיקשי לר' מאיר שיכול לומר אי אפשרי באשה מגלחת הרי אינה יכולה לגלות שפיה ואנו מי לית לר' מאיר דת משה ויהודית אלא ודאי מיירי כשהוא בבית בפני בעלה וא"כ אין ראיה מזה להתיר פאה נכרית וכן אין ראיה ממשנה דשבת יולאה אשה בחוט שער וכו' דיש לומר דמיירי בפניות שדרכן לילך בגילוי הראש וכו' עכ"ל הגאון עני ארזים והגאון למח לרק העיר עליו שלפי הנראה העל"א לא עיין בשלטי הגבורים וכו' ורמז דברי האחרונים באר"ח ס' ע"ה בזה ושוב כתב ועיין ידיון פאה נכרית בחוף סנהדרין דף קי"ב ע"א וספ"ק דערבין ובערוך ערך פאה הראשון והשני דמקפת ראשה ולא מיכסייא וקלת ראיה דבפאה נכרית לא שרי רק בחלל מדאמרין בשבת ס"ד ב' הכל ככזול ואמאי עיזב פאה נכרית אלא דפאה נכרית גם בחול אין מותר רק בחלל ובישועות יעקב ס' כ"ח בתשובת הגאון נכד המחבר כתב ואשר הוגד לך בשמי כי הקלתי בנשים לשאת פאה נכרית משום שגם שער עלמו אין איסורו ברור באופן זה שאר הראש מכוסה שקר הוגד לך ומשום לא ילאו דברים כאלה מפי להקל בפאה נכרית ואף גם להחליט האיסור בשערות עלמן ח"ו ולמטן ברר הדברים כשמלה הנני באתי בזה לחקור אחר מקור הדברים יען כפי אשר ראיתי והתבוננתי מלאתי כי נכזבו בזה רבים וכן שלמים כי לא ירדו לעומק דינים אלו ולא ביררו אותם בשרשם שוב הביא מקור הדברים הש"ס דכתובות ד' ע"ב העוברת על דת משה ויהודית וכו' ושקול וטרי בדברי הפוסקים בפירוש הסוגיא זאמר שהאריך עד ד' כ"ח ע"כ כתב שם ועתה נבוא לבאר ענין פאה נכרית והביא יברי השלטי הגבורים בפרק ו' דשבת ועמד לבאר אם יש לחלק בין פאה נכרית משער החיים לפאה נכרית משער המתים ואם יש לחלק בין מהי ישראל למתי עכו"מ וכו' כ"ט סוף ע"ב כתב בגוף הדבר שכתב הגאון בעל ש"ג להתיר פאה נכרית כבר ממו אקדקו האחרונים ודחו ראיותיו וכו' וגם הוא פלפל לדמות ראיותיו וסיים ומגד הכשרא אמינא לאסור פאה נכרית לפמש"ל בשם הרא"ש לחלק בין אלו השניים במשניות דיוולאת שלא בכתובה לשאר עוברת ע"ד דבאלו מלבד האיסור יש ענין פריאות וא"כ בפאה נכרית כיון שאינו ניכר אם הולכת פרועת ראש פריאותא מיהו הוי דברי מטעם זה אהא אומר דיוולאת שלא בכתובה אף דמגד האיסור עלמו לא אבדה כתובתה וכנ"ל בשם הרא"ש חה ברור אללי לדינא וכו' וכו' חוק ואמן בתורת ה' אורך ימים אוצר החכמה בימינה ובשמאלה עושר וכבוד :

(וראיתו תודיק בני בית אהן קייסין במהי"ע ד' ט"ל פ"ג) שפסק כהרב בא"ש ודחה סברת השה"ג בשתי ידים ונדחה לפרש דברי הרמ"א שבס' ע"ה באשמו ולק"ש ויפה כתב עליו הרב בי"א דאין נראה כן מדברי הרמ"א בד"מ ס' ע"ג ועי"ש במשניות סק"ט והרב משא מלך (שהגיה הרב כהנ"ג בס' כ"ח אות ו') שאין דעתו נוחה בנשים שמתקשטות במשי שחור וכו' כמו שכחתי באות הקודמת כל שכן שלדעתו אין היתר בפאה נכרית משום מראית עין וכ"כ הרב הפארט ישראל בפיה"מ בפ"ו דמס' שבת מ"ה לתמוה על השה"ג דהא מיהא איכא איסורא מפני מראית עין וכחך דל"ל דמיירי שמנחת ע"ג שככה ויכר לכל שאינה שערות ראשה אלא לקיטוט בעלמא וכחך הרב בית אהרן דכיון דהדבר שנוי במחלוקת מו יערב אל לבו להחיר נגד רבנותא דאשרי כי ברבים היו ובס' תוכחת חיים ח"ג בד' קס"ז סוף ע"א הובא בשם הרב לחמי תודה ד' י"ט וד' כ' דאפי' שער פאה נכרית אסור לגלות ושכ"כ הרב בא"ש וכו' והרב ברוך את אברהם נר"ו בפרשת בתקתי ד' קכ"ו ע"ב כתב בשם הרב לחמי תודה בד' ד' שהגאון אביו ושני ב"ד עמו הכריזו במרס על זה וכו' והיים דמרגלא בפומייהו דאיכא דיש ראיה להיתר מדתנן בפ"ו דשבת דיוולאה אשה בפאה נכרית ואין משם ראיה דהתם בפניה (פסד לח"ח אין צידי לראות אם הוכיח דברי הפוסקים המדקדים בזה כו"ו) וכל דיני שבת המוזכרים במשניות ובש"ס ופוסקים אין מתקיימות כי מטלטלות מוקלה וטשאות משוי בשבת דרך רה"ר וכו' ורק היתר זה השנוי במשנה (לפי דעת) אוחזים בדיהם ופירש בזה דרך הלגה מ"ש בתגינה ד' י"ד הלכות שבת הן כהררים החלוים בשערה ר"ל שעשו הכל להיתר כהיתר השערה וכו' עי"ש 11234567 ת"ת דבריו בנעם ק"ח :

ונזדמן לידי (במחית סאלה) ס' השוכה מאהבה וראיתי בס' מ"ו שהרב ברוך ייטלש האריך בדברי הרבנים שה"ג וזא"ש ומג"א ס' ע"ה סק"ה ש"ע ע"ד הב"ש שדבריו דחויים והוא ז"ל מלאך מליץ בעדו ומסיק דמגד זה אין למחות בפאה נכרית כיון דהרמ"א בס' ע"ה וזד"מ ס' ע"ג ס"ל דמותרת בפאה נכרית בגלוי וכן דעת המג"א וכן דעת הלבוש ס' ע"ה אלא שמתקן וכו' יש להמזך עליהם כי הם עמודי הוראה ועיני כל העדה עליהם ושוב כ' דיש איסור מגד אחר לפי שנושים זה משערות מתים והאריך במחלוקת הפוסקים ראשונים ואחרונים אי שער המת אסור. ושוב כ' דיש לזדד היתר לפי שרוב המהים גויים והאריך במחלוקת הפוסקים בנות דאסור בהנאה אם הוא דוקא ישראל או אפילו גוי ומסוק דאין ראיה נכונה להתיר מת גוי נגד הרשב"א והרמב"ן והר"ן והרא"ה והריטב"א וטור וש"ע ס' שמ"ט וכ"ד הרמ"א מדשתיק (עין מה שהצמתי בזה בקונטרס הגלים מערכת מה"מ אות י"ג) וכן בשער המת אסורים והרמב"ן והרשב"א והטור וש"ע ומדוע נקל במקום שיש גדר שגדרן חכמים בפריאות וג"ע ודת יהודית לכן אם יש ציד ב"ד למחות היינו לדבר על לבבם דברי תוכחת מוסר ויניעו לבבם לשמע מוטב ואם אין יניחו להם כי יש להם ע"מ שיסמוכו בעיקר הדיון וכו' לכן אין דעתי שיוסרו אין שומעים לדברי תוכחת וכו' אלו תודיק והגאון המחבר שם בס' מ"ח האריך בזה ודעתו לחלק בענין פירוקי"ן דכשלושעות איסתמא למטה מן השככה ועושין נמי קליעה של שערות זרות בזה מותר אף לדעת הבאר שבע ודעמיה. אבל לעשות קלועים משערות המכסין כל ראשן וגראה כפרועי ראש אין להקל ועכ"פ הוא כדברים המותרים ואחרים נהגו בזה איסור ומנהג זה הוקבע עפי"ד הגאונים מוהרי"ק ובאר שבע ומוהר"ר יעב"ץ ושויס בזה כל הפוסקים וגם השה"ג ודעמיה לא התיירו אלא באופן הנ"ל וכ"ז מדינא אבל כבר הוכיח הנביא בהיותם יושבים על אדמהם יען כי גבהו בנות ליון ושפת ה' קדקד בנות ליון וכו' ואנו בגולה כל הגירושים עד היום הזה מלרפת ספרד שפעניא פורטוגל וכדומה כן היו מחמת הקנאה שמעוררות עלינו שלא ניכר בחולות וברחובות בין איש יהודי לאחד השרים היושבים ראשונה במלכות ואף אם אין איסור גמור בזה מ"מ לא נאות לנשים נשואות מבני האמהות רחל ולאה לעשות כן במקומותינו כי אין זה מררכי הנשיות ולא בשביל נשים כאלו נאלמו אבותינו ממגרים והן הנס בעכרנו להאריך גלותינו וכשבילן אנו כקון בעיני